

BÁLINT TIBOR NEMZETKÖZI EMLÉKKONFERENCIA

BÁLINT TIBOR
90 TEXTUSOK,
KONTEXTUSOK

PROGRAMFÜZET

KOLOZSVÁR • 2022. DECEMBER 16-17.

VALLÁSSZABADSÁG HÁZA

Bálint Tibor, 20. századi eredeti hangú kolozsvári magyar prózaíró születése 90. évfordulóját a számvetés alkalmának tekintjük; kiállítás, tematikus beszélgetések és közlemények után tudományos tanácskozással, a Bálint Tibor- emlékdíj átadásával hívjuk fel a figyelmet az író műveinek értékeire, egyediségére, aktuális vonatkozásaira.

A KONFERENCIA PROGRAMJA

2022. DECEMBER 16., PÉNTEK

13.00 • megnyitó

ELNÖK: PAPP ÁGNES KLÁRA

13.10-13.30 • Szajbély Mihály (Szegedi Tudományegyetem, Szeged):

Gondolatok Bálint Tibor pályájának alakulástörténetéről

13.30-13.50 • Cseke Péter (BBTE, Kolozsvár): *Az „erkölcsi ellenzék” prózairója (Páskándi és Bálint Tibor)*

13.50-14.10 • Balázs Imre József (BBTE, Kolozsvár): *Kántor Lajos írásai Bálint Tiborról*

14.10-14.30 • Egyed Emese (BBTE, Kolozsvár): *A műfordítás haszna és kockázata (Bálint Tibor Eugen Barbu-, George Mihail Zamfirescu-műveket fordít)*

14.30-14.50 • Hozzászólások, vita

14.50-15.10 • Kávészünet

ELNÖK: EGYED EMESE

15.10-15.30 • Berki Tímea (Napsugár, BBTE, Kolozsvár): *Bálint Tibor a Napsugárban. A gyermekirodalom lehetőségei az 1960-as években*

15.30-15.50 • Demeter Zsuzsa (Helikon, Kolozsvár): *Levelek a Fellegvárra*

15.50-16.10 • Barcsay Andrea (Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár): *Bálint Tibor és a kortárs (erdélyi) írók kapcsolata a dedikációk tükrében*

16.10-16.30 • Papp Ágnes Klára (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest): *Emberek, írók a „pálya szélén”*

16.30-16.50 • Hozzászólások, vita

16.50-17.10 • Kávészünet

17.20 • Kintzel Hanna és Papp Viola Zsuzsánna (Sigismund Toduță Zenei

Főgimnázium VII. osztályos hallgatóinak) rövid fellépése. Felkészítő tanárok: Fodor Lilla Dorottya és Kertész Adél Erzsébet.

A Bálint Tibor Emlékdíj átadása

17.30 • Kabdebó Lóránt beszélgetése Bálint Tiborral (rádióinterjú/részlet)

18.00-19.30 • **Kerekasztal-beszélgetés**, vezeti Demeter Zsuzsa. Résztvevők:

Dávid Gyula, Szilágyi Júlia, Tamás Gáspár Miklós, Tompa Gábor, Vida Gábor

2022. DECEMBER 17., SZOMBAT
ELNÖK: BÁNYAI ÉVA

- 9.00–9.20** • Boka László (BTK Irodalomtudományi Intézet, Budapest, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad): *Prózapoeitikák, ábrázolásmódok, egyéni stílusjegyek Bálint Tibor életművében*
- 9.20–9.40** • Vincze Ferenc (Bécsi Egyetem, Bécs): *Gép-ember, ember-állat. Emberkísérletek Bálint Tibor prózájában*
- 9.40–10.00** • Antal Balázs (Nyíregyházi Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, Nyíregyháza): *Az Önkéntes rózsák Sodomában és az abszurd kánon*
- 10.00–10.20** • Dávid Gyula (irodalomtörténész, szerkesztő, Kolozsvár): *„Beindítok... egy regényt”. Adalékok a Babel toronyháza keletkezéstörténetéhez*
- 10.20–10.40** • Pál-Lukács Zsófia (PIM, Budapest): *„Láthatatlan írások” Bálint Tibor hagyatékából*
- 10.40–11.00** • Hozzászólások, vita
- 11.00–11.20** • Kávészünet

ELNÖK: SZAJBÉLY MIHÁLY

- 11.20–11.40** • Gintli Tibor (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): *Műfaji tradíciók megidézése és funkcióváltása a Zokogó majom című regényben*
- 11.40–12.00** • Horváth Csaba (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest): *„Hát az, hogy élünk (...), hogy nem cselekedtünk rosszat senki kárára – az nem hősiesség?” – Szegénység és történelem A zokogó majomban*
- 12.00–12.20** • Tapodi Zsuzsa (Sapientia EMTE, Csíkszereda): *Zokogó majmok és fecsegve hallgató hősök. Kolozsvár változó képe Bálint Tibor és Tompa Andrea regényeiben*
- 12.20–12.40** • Németh Zoltán (Varsói Egyetem, Varsó): *A város mint transzkulturális tér: Hunčík Péter Határeset című Ipolyság-regénye*
- 12.40–13.00** • Bányai Éva (Bukaresti Egyetem, Kolozsvár): *A perifériától a marginalitásig. A Zokogó majom térképzetei.*
- 13.00–13.20** • Hozzászólások, vita
- 13.30** • A konferencia zárása

REZÜMÉK

ANTAL BALÁZS

(EGYETEMI DOCENS, NYÍREGYHÁZI EGYETEM,
PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEM, NAGYVÁRAD)

Az Önkéntes rózsák Sodomában és az abszurd kánon

Bálint Tibor kisregénye, tulajdonképpen egy ifjúsági regény utáni első nagyobb epikai munkája, abban a hatvanas évek végi nagy „hullámban” jelenik meg, melynek sodrában nemcsak tematikájukban az addigi óvatos határokon túlra merészkedő, hanem formai értelemben is kísérletező prózaművek látnak napvilágot. Bálint egyszerre nyújt civilizációkritikus regényt, s egyszerre olyat is, mely hagyományos értelemben vett esztétikain túlmutató céljaihoz átnyúl a zsánerirodalmak és a magasirodalom választóvonalán. A fellazított keretek lehetőséget teremtenek a politikailag kényesebb mondanivaló eltávolítására a társadalmi közegtől: a regény megtöri a realizmus hagyományát, ám úgy, hogy tételezett céljai egyfelé mutatnak azzal, míg eszközei nagyon is mások lesznek. Előadásomban a kisregényt a regionális kánon abszurd beszédmódjában értelmezem, olvasatom a regény regényhullámon belüli helyét is szeretné kijelölni.

BALÁZS IMRE JÓZSEF

(EGYETEMI DOCENS, BBTE, KOLOZSVÁR)

Kántor Lajos írásai Bálint Tiborról

Bálint Tibor befogadástörténetében lényeges mozzanat, hogy irodalomtörténetileg az első Forrás-nemzedék fordulatképző stratégiáihoz kapcsolódott életműve. Ebben Kántor Lajosnak kritikusként és irodalomtörténészként döntő fontosságú szerepe van. Később, az 1970-es években a Pezsgő-díj kuratóriumának tagjaként Kántor folytatta a Bálint-életműről való gondolkodást, kortársi perspektívából, illetve retrospektív módon egyaránt foglalkozva a Bálint-művek kolozsvári, illetve egyetememes dimenzióinak feltáráásával. Az előadás a Kántor-írásokból kibontakozó Bálint Tibor-képet összegzi, tematikus csomópontokra és az írásmódról tett kijelentésekre egyaránt figyelve.

BÁNYAI ÉVA

(IRODALOMTÖRTÉNÉSZ, EGYETEMI TANÁR, BUKARESTI EGYETEM)

A perifériától a marginalitásig. A Zokogó majom térképzei

Előadásomban Bálint Tibor *Zokogó majom* című regényének térképzeit vizsgálom, amelyek összetett mintázatot formálnak. Ezek a terek egyrészt azokból a viszonyokból képződnek meg, amelyeket a kolozsvári peremlétközösség hoz létre a városszéli, a szegénységből kitörni vágyó és örökösen visszasüllyedő „lumpenproletárok” révén, másrészt a regényben megképződő családi, illetve konjunkturális viszonyok is teresülnek, létrehozva egy olyan perifériateret, amelyből a centrumba érve is a marginalitás térképzei konstrukciói jönnek létre.

BARCSAY ANDREA

(KÖNYVTÁROS, LUCIAN BLAGA KÖZPONTI EGYETEMI KÖNYVTÁR, KOLOZSVÁR)

Bálint Tibor és a kortárs (erdélyi) írók kapcsolata a dedikációk tükrében

Kutatásom Bálint Tibor írói könyvtárának dedikált példányainak ismertetése, elemzése. A dedikációkutatás az irodalomtudománynak lassan önálló diszciplínává váló segédtudománya.

Lengyel András már két évtizeddel ezelőtti rendszerezésében a dedikációsorozatok kutatását tartja elsődlegesnek az egyedi dedikációk kutatásával szemben. Kutatásom szintén ebbe a kategóriába sorolható, hiszen egy írói könyvtárban található dedikációk elemzése.

A dedikációk szövege fontos szerepet tölt be írók közti kapcsolati hálózatok feltérképezésében is, hiszen ezek az ajánlások sok esetben a pályatárs írók tollából származnak.

A vizsgálat során fontos szerepet tölt be az is, hogy ki a dedikáló személy, esetünkben különösen akkor, ha ez egy pályatárs, azaz szintén kortárs író, alkotó. A dedikáló személyén kívül a dedikáció szövege is legalább ugyanilyen jelentőséggel bír: ennek terjedelme, a hosszú, személyes hangú, a sztereotípiától eltérő szöveg, vers, netán rajz.

Elemzésemben az érdekesebb, személyesebb dedikációk szövegeinek vizsgálatára vállalkozom. A dedikációk tengeréből csak a legfontosabbak közül említeném meg a Bálint Tibor közeli munkatársainak is számító Bajor Andor, Fodor Sándor, Kányádi Sándor ajánlásait. Vagy azt a már irodalomtörténeti kuriózumnak is számító dedikációt, amelyben Páskándi Géza először nevezi „Kálmánkának” Bálint Tibort.

BERKI TÍMEA

(SZERKESZTŐ, NAPSUGÁR/BBTE, KOLOZSVÁR)

Bálint Tibor a Napsugárban. A gyermekirodalom lehetőségei az 1960-as években

Az utóbbi években és az idei kettős évforduló kapcsán az irodalomtörténeti diskurzus a Bálint Tibor-életmű felé fordult. *A Zokogó majom* írójaként mitizálódott „egykönyves szerző” értékelői mindannyian kiemelik gyermekirodalmi, lapszerkesztői munkásságát is, amely tulajdonképpen megelőzi az 1969-es regényt, és némiképp párhuzamosan zajlik a szépírói vállalkozásaival. Előadásomban *A Napsugár* gyermeklapban megjelent Bálint Tibor-írásokkal foglalkozom. A nagyregény megjelenése előtti időszak azért is izgalmas, mert egyfelől megmutathatja, hogy a fiataloknak szánt szövegek miként illeszkednek tematikusan, narratológiai, műfajilag a lap koncepciójához, milyen illusztrációk kísérik, keretezik, értelmezik ezt a (szöveg)világot, amely idővel Napsugár Könyvekben, gyermek- és ifjúsági irodalmi kötetekben is olvasható. Másfelől a gyermeklapnál végzett írói és szerkesztői gyakorlat vizsgálata a felnőtt- és gyermekirodalom kapcsolatára vonatkozó kérdések egy szerzői megfogalmazására, esetleges megválaszolására is lehetőséget nyújt - specifikusan: a Bálint Tibor-életmű felől.

BOKA LÁSZLÓ

(TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRS, EGYETEMI DOCENS, BTK

IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET, BUDAPEST, PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEM, NAGYVÁRAD)

Prózapoétikák, ábrázolásmódok, egyéni stílusjegyek Bálint Tibor életművében

Az előadás általában Bálint Tibor 1960-as évektől kiépülő prózapoétikai sajátosságait, a korábbi szocialista-realista ábrázolásmódot tágitó, megtörő, azzal szakító ábrázolásmódokat és egyéni stílusjegyeket vizsgálja a 90 éve született és 20 éve elhunyt szerző életművében. A kisemberek életét mindenkoron alulnézetből megörökítő, a történetmondás lineáris menetét megszakító, nézőpont- és idősíkváltások izgalmas narratív technikáit alkalmazó szerző, a vallomásos vagy személyiségpszichológiai megjelenítésformákat emlékekkel, álmokkal, látomásokkal gazdagító ábrázolásmódjainak, az emlékezetes és humorral telített karakterformálásának, illetve az előadásmódba groteszk, abszurd tónusokat is beemelő stílusjegyeinek feltérképezése minden esetben komparatív módon, előzményszövegekre, lehetséges elődökre utalva

történik. Az előadás így Bálint Tibor életművének sajátosságait a század eleji magyar próza hatásaiban, illetve a két világháború közötti erdélyi előzményekben, s nem utolsósorban világirodalmi párhuzamokban is méri, miközben egyedi prózapoétikai teljesítményről kíván számot adni.

CSEKE PÉTER

(EGYETEMI TANÁR, BBTE, KOLOZSVÁR)

Az „erkölcsi ellenzék” prózáirója

Páskándi Géza „anyajegyes univerzum”-nak nevezi Bálint Tibor prózáját, Láng Gusztáv az „erkölcsi ellenzék” prózáirójának a szerzőt. Mindhárman egy virtuális nemzedék tagjainak számítottak, jóllehet ezt még nem kanonizálta ekképpen az irodalomtörténet-írás. Holott ez az egyetem padjaiból kinőtt író-nemzedék - negyedikként maguk közé számították Szabó Gyulát is, akinek *Gondos atyafiságáról* Páskándi szemináriumi dolgozatot mutatott be - a második világháború utáni erdélyi magyar irodalom megújítását tűzte ki célul. Páskándi elsősorban lírikusnak tekintette magát. Bár novellakísérletei is voltak, a kispika megújítását Bálint Tibortól várta, akinek tehetségét elsőként ismerte fel. Ez a bizalom jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy Bálint Tibor túlélje a pártos irodalomirányítás korszakát, elviselje évekig tartó mellőztetését. A virtuális nemzedéket '56 után szétzilálta a diktatúra: Páskándi börtönbe került, Bálint Tibor egy ideig bukaresti szerkesztőségekben hanyódot, Szabó Gyulának az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadónál az volt a dolga, hogy Fodor Sándorral „átírják” az idősebb pályatársak vagy dilettánsok „osztályharcos” kéziratait. Szerencsére a kánonváltást 1959-től szorgalmazó Láng Gusztávnak - ugyancsak kiadói szerkesztőként, majd az irodalomtudományi tanszék adjunktusaként - sikerült kiállnia az új értékek mellett, miként a „reform-kánont” kodifikáló *Romániai magyar irodalom 1945-1970* is bizonyítja.

DÁVID GYULA

(SZERKESZTŐ, IRODALOMTÖRTÉNÉSZ, KOLOZSVÁR)

„Beindítok... egy regényt”. Adalékok a Babel toronyháza keletkezéstörténetéhez

Bálint Tibort az összegező irodalmi értékelés „eredendően novellista vénájú” íróként (Bertha Zoltán) tartja számon, éppen ezért lehet érdekes utolsó regénye, a *Babel toronyháza* közelebbi vizsgálata.

A regény 1996-ban jelent meg, de már 1990 tavaszától találkozhatott az akkori hazai és magyarországi irodalmi sajtó olvasója jelzésekkel a regény megírá-

sának szándékára nézve, illetve részletekkel magából a regényből. Ez pedig annak a jele, hogy az író műhelyében a téma előzőleg hosszabb ideig, a jelek szerint évtizedekig vajúdott. A műhelynek ebbe a részébe – sajnos – csupán némely utalások szintjén volt módunk betekinteni. Végigkövetve azonban az 1990-től kezdve az egymást sűrűbben, majd ritkábban követő részleteket egészen 1995 őszéig, amikor egyébként a regény kézírata már a kiadó szerkesztői asztalán volt, betekintést kapunk Bálint Tibor műhelyének belső rejtekeibe is, nem beszélve arról, hogy az író ábrázolta világról néhány olyan részlettel, illetve szövegváltozattal is megismerkedünk, amelyek a regény megjelenése után, az egykorú lapokban maradvá, feledésbe merültek. Pedig némelyikük a kész mű későbbi értelmezését is árnyaltabbá tehetné.

DEMETER ZSUZSA

(SZERKESZTŐ, HELIKON, KOLOZSVÁR)

Levelek a Fellegvárra

A Bálint Tibor-hagyatékot kéziratok, jegyzetek, naplók, illetve írói levelezések képezik. Az író hagyatéka kétdoboznyi levelet tartalmaz. Az erdélyi (romániai) kiadókkal, szerkesztőkkel (többek között Domokos Gézával, Bodor Pállal, Majtényi Erikkal, Panek Zoltánnal), a magyarországi műhelyekkel (a *Forrással*, a *Tiszatájjal*, a *Kortárssal*), illetve magyarországi irodalomtörténészekkel (Ilia Mihállyal, Szokolczay Lajossal, Bertha Zoltánnal) váltott levelek a műhelymunka mellett az életmű fogadtatását is dokumentálják – az egyes kritikák/recenziók szakmai fogadtatása, a különböző műhelyek esztétikai szemlélete is körvonalazódik (az irodalmi nyilvánosság korabeli megszólalásmódjától gyakran eltérő hangnemben). A levelezés vizsgálatának hozadéka az írókkal (például Szabó József Ódzsával, Lászlóffy Aladárral, Ilia Mihállyal, Fodor Sándorral) való barátság dokumentálása mellett az, hogy betekintést nyújtanak a 60-as-80-as évek romániai irodalmi/kulturális életébe: a cenzúra működéséről, egy-egy kézirat alakulástörténetéről (referátumok, kiadói szerződések, elutasító levelek) is tudósítanak. Bálint Tibor írói arcképeket bemutató *Utunk*-sorozatáról szintén a levelezésből nyerhetünk teljesebb képet: az orosz irodalom (mindenekelőtt Dosztojevszkij, Turgenyev, Csehov művei) iránt érdeklődő Bálint főként Ilia Mihály révén jutott hozzá könyvekhez: Ilia Mihály levelei folyamatos könyvküldeményekről tudósítanak, a kiszemelgetett címjegyzékből egy „mindenevő” író bontakozik ki. A levelek ugyanakkor címzett és feladó irodalomszemléletére egyaránt reflektálnak. (A küldeményekben világ- és magyar irodalmi/filozófiai, művelődéstörténeti munkák mellett egyre gyakrabban bukkannak fel gaszt-

ronómiai kötetek, amelyek a személyes érdeklődés mellett Bálint Tibor gasztroprózájában, az *Irodalmi ínyesmester* rovatban is megjelennek.)

EGYED EMESE

(EGYETEMI TANÁR, BBTE, KOLOZSVÁR)

A műfordítás haszna és kockázata (Bálint Tibor Eugen Barbu-, George Mihail Zamfirescu-műveket fordít)

A könyvek elvileg hosszú életűek, de mást jelent az irodalmi mű saját korában és mást egy későbbi időben. Az általa magyarra fordított román nyelvű próza művek bizonyára jelentős hatással voltak Bálint Tibornak mind témakezelésére, mind pedig nyelvhasználatára. Hosszasabb kutatást feltételezne annak megállapítása, miben különbözött a kötetek korabeli román recepciója magyar fordításaitól, de azt újraolvasásukkal és a szerzők, illetőleg a fordító pályája vizsgálatával megállapíthatjuk, hogy (úgynevezett kisebbségi) magyarként román művek közvetítésével foglalkozni az 1960-as, 1970-es években személyes indíttatású is lehetett (pénzkereset, baráti gesztus), de kétségtelenül kultúrpolitikai jellegű döntés volt. Az utólagos történésekért (például a forrásmű szerzője későbbi szélsőséges politizálásáért) a fordító nem felelős. A tanulmány e problémákat Bálint Tibor által fordított regények és novellák: George Mihail Zamfirescu (1898–1939) és Eugen Barbu (1924–1993) művei vizsgálatával tárgyalja.

GINTLI TIBOR

(IRODALOMTÖRTÉNÉSZ, HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS, EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM, BUDAPEST)

Műfaji tradíciók megidézése és funkcióváltása a Zokogó majom című regényben

A *Zokogó majom* számos műfaji hagyományt idéz meg, ezek közül a leglátványosabb a naturalista regény narratív eljárásainak felhasználása. A hanyatlástörténet mint a narratíva fő cselekményszervező elve a Böske – Hektor, a Fülöp Jani – Bori, a Vincze Béla – Erzsébet, a Bárány Lajos – Nánási Róza páros köré szerveződő cselekményszálon felmutatja a maga jellegzetes kellékeit: eldurvuló személyes kapcsolatok, erőszak, alkoholizmus, testi és szellemi leépülés. Ugyanakkor figyelmet érdemel, hogy a regény a cselekményszálak egy részében – Böske és Hektor párosával ellentétben – a lassú lepusztulás nem jut el a végkifejletig. Az elbeszélés Bárány órást és kislejét, valamint Erzsit és Kálmánt határozottan kivonja a végső romlás hatálya alól. A leglátványo-

sabban az olyan interperszonális kapcsolatok nyomán szakad meg a hanyatlástörténet folyamata, amelyekben végül képes érvényre jutni a szeretet elve. Bár a regény humorral vegyes iróniával jeleníti meg a vallási rajongók csoportját, s az elbeszélő nyilvánvalóan nem osztozik metafizikai révületbe süppedő szemléletmódjukban, a kereszténység szeretetelvű gondolkodásmódja mégsem áll távol a regény absztrakt szerzőjének ideológiai nézőpontjától. A naturalista regény poétikai örökségét tehát határozottan átszínezi az együttérzés és a szeretet elvét hangsúlyozó irodalmi tradíció, amely legjelentősebb epikai teljesítményeit az orosz regényirodalomban érte el. E metafizikai kontextusából kiemelt epikai hagyomány inspirációja érződik a cselekmény végkifejletének a zolai naturalista narratívától látványosan eltérő lezárásán, melytől – akárcsak a narratíva egészétől – távol áll a vallásbölcseleti ihletettség egzaltált pátosza. Ez a tendencia Bárány testvér történetében jelenik meg talán a legszemléletesebben, aki lánya elvesztése után felismeri, hogy gyülekezet által elvárt ájtatoskodás helyett a szeretet elvét a saját kisfiához fűződő viszonyában kell érvényre juttatnia.

A *Zokogó majom* egy másik meghatározó műfaji komponense a családregegy poétikája. Bálint Tibor műve azonban nem csupán abban az értelemben családregegy, hogy cselekménye egy család három generációjának történetét beszéli el. A műfaj megnevezése új jelentésréteggel bővül, a regény ugyanis azt sugallja, hogy a lepusztulás, a romlás lehúzó erejét a családtagok között megvalósuló érzelmi közösség ellensúlyozni képes. A családi szintér, a családi viszonyok kitüntetett jelentősége az oka annak, hogy egy további regényműfaj imitációja szintén szokatlan irányt vesz, s a naturalista regény narratív sémájához hasonlóan végül saját ellentétébe fordul át. Kálmán alakjához kapcsolódva már viszonylag korán fölvetődik a karrierregény narratívájának követése. A fiú kollégiumba kerülésének, majd később újságírói pályafutásának elbeszélése még inkább felerősíti a befogadó olvasási stratégiájának ilyen jellegű várakozásait. A regény cselekménye azonban kivonja Kálmánt erről a társadalmi szinterről, s a szocialista kollektivitás helyett a család közegébe vezeti vissza. A karrierregény klasszikus etikai dilemmája elé kerülve: karrier vagy erkölcsi integritás, az utóbbit választja.

HORVÁTH CSABA

(HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS, KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM, BUDAPEST)

„Hát az, hogy élünk (...), hogy nem cselekedtünk rosszat senki kárára - az nem hősiesség?” - *Szegénység és történelem A zokogó majomban.*

Az előadásnak két célja van. Egyrészt az alulról láttatott történelem problémáját igyekszik elhelyezni a hatvanas-hetvenes évek magyar irodalmában, a *Zokogó majom* mellé állítva többek között Fejes Endre *Rozsdatemető* és Konrád György *A látogató* című regényét. Másrészt pedig a Hayden White-féle „Metahistory” alapján azt vizsgálja majd, milyen hatással van Bálint és *Zokogó majom* történelemszemléletére az a stílus, mely nem csupán leírja egy élehetetlen család kálváriáját, de egyben a történelemhez való viszonyulást is megteremti.

NÉMETH ZOLTÁN

(EGYETEMI TANÁR, VARSÓI EGYETEM)

A város mint transzkulturális tér: Hunčík Péter Határeset című Ipolyság-regénye

A kortárs irodalom nem egy alkotása számára Ipolyság megkerülhetetlen város, kezdő- és végpont, origó, olyan téridő-dimenzió, amelyben a történelem összesűrűsödése figyelhető meg. Az Ipolyság-regények nem mindegyike íródott magyar nyelven, de a magyar kultúra kontextusába mindegyik besorolható. Az Ipolyság-regények korpuszában Ladislav Ballek *Južná pošta* (1974), *Pomocník* (1977), *Agáty* (1981), vagyis *Posta délen, A segéd* és az *Akácok* című regényét, Grendel Lajos *New Hont-trilógiáját* - a *Tömegsír* (1999), a *Nálunk, New Hontban* (2001) és a *Mátyás király New Hontban* (2005) című regényeket, Pablo Urbányi spanyolul írt *El zoológico de Dios* (2006) *Isten állatkertje - I. (Ipolyság)* - 2007-ben magyarul is kiadott regényét, továbbá Gágyor Péter, Csáky Pál és Márton István köteteit említhetjük. A tanulmány ebben kontextusban értelmezi Hunčík Péter *Határeset* (2008) című Ipolyság-regényét. A szerző Bálint Tiborhoz hasonlóan egykönyves szerző (*Zokogó majom*), főműve több szinten kapcsolódik a kortárs transzkulturális regényekhez.

PÁL-LUKÁCS ZSÓFIA

(BÖLCSÉSZ, PETŐFI IRODALMI MÚZEUM, BUDAPEST)

„Láthatatlan írások” Bálint Tibor hagyatékából

Bálint Tibor köztudottan az *Utunk* szerzői közé tartozott. Sokat pulikáló alkotó volt, gazdag és sokoldalú életműve önálló kötetek, novellák, karcolatok és a folyóiratokban, hírlapokban megjelent írások, publicisztikák sorát tartalmazza. Előadásomban a Petőfi Irodalmi Múzeum Adattárában és a Médiatárban őrzött Bálint Tibor-anyagot szeretném bemutatni: leveleket, fotókat, interjú-részleteket, azzal a céllal, hogy a „láthatatlan írások” révén (Demeter Zsuzsa megfogalmazásában) Bálint Tibor, aki elsősorban Kolozsvár költője volt, Budapestről is megszólaljon.

PAPP ÁGNES KLÁRA

(HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS, KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM, BUDAPEST)

Emberek, írók a „pálya szélén”

Az előadás arra tesz kísérletet, hogy Bálint Tibor írásait a korszak úgynevezett „szegénységirodalmában” helyezze el. Ezen belül is a többször fellelegetett Mándy-rokonság nyomába ered. Az összehasonlítást nemcsak a tematikus vonások teszik lehetővé, hanem poétikai párhuzamok is, úgymint a térábrázolás jelentősége, a fragmentálódó regényszerkezet, a realiztikus ábrázolás és a fantázia sajátos elegyedése. Mivel közvetlen hatástörténeti kapcsolatról itt kevéssé beszélhetünk, ez alapján azt a kérdést is felvethetjük, hogy mennyiben áll szerves kapcsolatban a társadalom perifériáinak, jellegzetes figuráinak, helyszíneinek ábrázolása a nagykompozíciók felbomlásával.

SZAJBÉLY MIHÁLY

(EGYETEMI TANÁR, SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM, SZEGED)

Gondolatok Bálint Tibor pályájának alakulástörténetéről

Bálint Tibor életművének meghatározó része újságírói, kisebb része írói teljesítmény. Annak a típusú újságírónak az örököse, aki a 19. század második felétől kezdve elsősorban a napilapok tárcarovatát látta el érdekes és (jobb lapok és jobb újságírók esetében) tanulságos történetekkel. Az üzenetek mögött, amelyeket Bálint Tibor könnyed tollal készült írásai közvetítenek, mindig erős meggyőződés és szilárd értékrend húzódik meg. Erre predesz-

tinálta ötvenes évekbeli indulása, amikor az újságírótól a kommunista célok szolgálatát várták el. Az értékrend, a tanítás célja később változott, a központi propaganda-elvárások visszaszorulásával nagyobb teret kapott az egyéni vélemény, a tanító attitűd azonban megmaradt. A *Zokogó majom* mindennek fényében igazi meglepetés. A nagyregény egyes alakjai, történetei, motívumai felbukkantak ugyan már korábbi írásaiban, e tekintetben a folyamatosság kétségtelen. Fordulatot jelent azonban a *Zokogó majom* világát meghatározó, beleérező értéksemlegesség, az expressis verbis ítélezéstől való tartózkodás. Mindezt az előadásban még pontosítom. További kérdés, melynek megválaszolására viszont már csak utalásszerűen kerülhet sor, hogy miként élt együtt (egy más mellett) író és újságíró Bálint Tibornak a *Zokogó majom* megjelenését követő pályaszakaszában, a regény egyes szereplőinek sorsát tovább követő könyveiben, egyéb írásaiban.

TAPODI ZSUZSA

(EGYETEMI TANÁR, SAPIENTIA EMTE, CSÍKSZEREDA)

Zokogó majmok és fecsegve hallgató hősök. Kolozsvár változó képe Bálint Tibor és Tompa Andrea regényeiben

Bálint Tibor 1969-ben tekint vissza a szülővárosa periferiáján tengődő „élhetetlen család kálváriájá”-ra, a második világháborút közvetlenül megelőző és Sztálin halála közötti periódus sorsokat formáló történéseire. Tompa Andrea regényei mintha az előzményeket és a következményeket vázolnák fel szintén egy-egy szűkebb közösség mikrotörténeteinek keresztül, úgy, hogy ezek szintén a tágabb, erdélyi, közép-kelet-európai perspektíva felé nyitnak. A *Fejtől s lábtól. Kettő orvos Erdélyben* (2013) a 20. század első negyedét, míg az *Omerta. Hallgatások könyve* (2017) az ötvenes évek Kolozsvárjának képét tárja fel. A vizsgálat a következő kérdésekre fókuszál: Hogyan teresülnek az emberek közötti viszonyok, hogyan alakul a helyek és nem-helyek dinamikája, van-e lehetőségük a hősöknek az otthonteremtésre, milyen heterotópiák jelennek meg a regényekben?

VINCZE FERENC

(EGYETEMI DOCENS, BÉCSI EGYETEM)

Gép-ember, ember-állat. Emberkísérletek Bálint Tibor prózájában

A biopoétika és a poszthumán felőli irodalomtudományos kérdésfelvetések az ember és az általa végzett kulturális gyakorlatok újszerűnek ható perspektíváit problematizálják, és itt gyakorta az ember mibenlétére vonatkozó kérdés irodalmi és tudományos reprezentációi kerülnek előtérbe. Bálint Tibor prózája már a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején olyan emberreprezentációkkal dolgozott, melyek során a második világháború és a holokauszt tapasztalatából kiindulva kézenfekvővé vált – számos magyar és külföldi kortársához hasonlóan – feltenni azt a kérdést, mely a humanitás addigi általános keretfeltételeit feszegeti. Előadásomban arra keresem a választ/válaszokat, hogy Bálint Tibor novellisztikája milyen motívumok és poétikai megoldások mentén viszi színre az embert a gép és az állat fogalmai mentén, miközben e két utóbbi entitás újfajta értelmezését is felvázolja.

*A konferencia helyszínén megtekinthető
a Kolozsvári Magyar Napokon, a Helikon folyóirat
szervezésében bemutatott **Bálint Tibor 90.**
Az író Kolozsvárja - Kolozsvár írója című
kiállítás.*

Szerkesztés: Bányai Éva, Demeter Zsuzsa, Egyed Emese
Tervezés / tördelés / nyomtatás: IDEA PLUS (Szentcsanak Zoltán, Bogyor Tas Ottó)
Kolozsvár • 2022

SZERVEZŐK:

---

helikon

BTBT Bálint Tibor
Baráti Társaság

TÁMOGATÓK:

IDEA+PLUS

